

SOSYAL POLİTİKANIN GELİŞİMİNDEKİ DÜŞÜNSEL ETMENLER

- 18. yüzyılın ikinci yarısı dünya tarihi açısından oldukça önemli gelişmelere sahne olmuştur.
- Buharlı makinenin kullanılması ile ortaya çıkan sanayi devrimi, Feodalizmin siyasi ve ekonomik anlamda yıkıldığının göstergesi olan Fransız Devrimi ve Amerikan Bağımsızlık Bildirgesi dünyanın ekonomik ve siyasi yapısını dönüştürmüştür.
- Bu çerçevede işçi sınıfının doğuşuyla hareketlenen kapitalist sistem, yeni bir ekonomik düşüncenin ortaya çıkmasına olanak tanımıştır.
- Adam Smith ile başlayan, David Ricardo ve Thomas Malthus ile devam eden bu ekonomik düşünce sisteminin adı «liberal düşünce» olarak ifade edilir.
- Bu noktada Adam Smith, hem liberal düşüncenin hem de ekonomi biliminin babası olarak kabul edilmektedir. Ricardo ve Malthus, Adam Smith'in liberal düşüncesini tamamlamışlar ve bu düşünceye bir okul niteliği kazandırmışlardır.

• Adam Smith (1723 – 1790)

- Ekonomi biliminin kurucusu olarak kabul edilen Adam Smith'in en büyük eseri, «Ulusların Zenginliği» isimli çalışmasıdır. Zamanın sömürge rejimi, ticaret örgütlenmelerini, merkantilist sistemi, para sorunları ve vergiler gibi konuları çok açık bir dille ele almış ve değerlendirmiştir.
- Adam Smith, kendisinden önceki düşünürlerden geniş ölçüde yararlanmış ancak bir o kadar da özgün kalmayı başarmıştır.
- Adam Smith'in Ulusların Zenginliği isimli çalışması 5 bölümden oluşmaktadır.

-Dağılım

-Değişim

-Üretim

-Ekonomik Politikalar

-Kamu Maliyesi

Smith, bir ulusun servetini => Toprağın ve toplumun bir yıllık üretimi olarak belirlemiştir. Bu noktada emek üretimde birinci derecede rol sahibidir. Emeğin önemi, Adam Smith'i değer kavramının kökenine götürmüştür. Yaratılan değer birikmesi, sermayeye dönüşmesi ve dağılımı düşüncesi ile A.Smith, **sermaye ve değer kuramını** ortaya atmıştır.

- Adam Smith'e göre devlet piyasaya müdahale etmemelidir. Bu düşüncesini de bırakınız yapsınlar, (laissez faire) anlayışını savunarak ortaya koymuştur.
- Adam Smith, devletin ekonomik ve toplumsal yaşama karışmaktan kesin olarak kaçınması ve bu müdahaleyi en aza indirmesi gerektiğini savunmuştur.
- Ekonomik ve sosyal yaşam, kişisel menfaat ilkesi uyarınca kendiliğinden yürüyecektir. Bu bağlamda neyin en iyi biçimde nasıl ve ne zaman üretileceğini kişiler, kamu makamlarından daha iyi değerlendirmektedir.

- Kişi ile toplum menfaatlerini uyum durumuna getiren ise rekabettir. Rekabet ve piyasa mekanizması, girişimciyi, tüketicinin arzuladığı, talep ettiği malı en ucuz, en kaliteli ve etkin bir biçimde üretmeye götürecektir. İşte bireysel menfaat ile toplum menfaati arasındaki uyum buradan doğmaktadır.
- Adam Smith'e göre bireysel menfaat uyarınca hareket eden bireylerin davranışları «görünmez bir el» tarafından yönetilmektedir.
- Buna göre, piyasa içindeki rekabet, piyasayı kendiliğinden dengeye getirecektir. Toplumun ekonomik kurumları ve düzeni kendiliğinden eksiksiz bir biçimde işleyecektir.
- Dolayısıyla hükümet müdahaleleri Smith'e göre yararsız ve hatta zararlıdır. Devlet savurgan ve beceriksizdir. Devlet, savunma, adalet gibi toplum için yararlı, yeterli kar olanağı bulunmayan, kişiler tarafından yapılmayacak işleri üzerine almalıdır.

- Adam Smith, Ulusların Zenginliği isimli kitabında emeğin katkısı olmadan ne toprağın ne de sermayenin bir Őey üretmeyeceğini ifade etmiştir.
- Adam Smith, emeğin öneminin yanı sıra emeğin verimliliğinin nasıl arttırılacağının da üzerinde durmuştur.
- Adam Smith'e göre emek verimliliğini arttırmanın en etkili yollarından bir tanesi «işbölümü» kavramıdır.
- İŞbölümü ile ilgili önemli örneğini iğne üretimi üzerinde vermiŐtir. Adam Smith'e göre işbölümü yapılmadan üretim gerçekteŐtiren 10 iŐçilik bir iğne imalathanesinde iŐçiler günlük olarak işçi başına 20 adet, toplamda ise 4800 iğne üretebilmektedirler. Ancak bu 10 işçinin işbölümü çerçevesinde üretim gerçekteŐtirdiklerinde üretecekleri iğne sayısı 48 bin olmaktadır.
- İŞbölümü konusu, emek verimliliği ile bağlantısı dolayısıyla klasik iktisadın temel konularından biri haline gelmiŐtir.

- Smith'e göre işbölümü, üç temel nedenle emeğin verimliliğini arttırmaktadır.

- 1) İşbölümü sayesinde emeğin bilgi ve becerisi artmaktadır.

- 2) İşbölümü işçinin, bir işten ötekine geçerken kaybettiği zamanı kazandırır.

- 3) Emek tasarrufu sağlayan yenilikleri teşvik etmektedir.

- **David Ricardo (1772 – 1823):** Klasik okulun kurucusu olarak A.Smith kabul edilse de Ricardo bu okulun en çok tartışılan ve önde gelen temsilcisi olmuştur.
- Bunun en önemli nedenlerinden biri, Ricardo'nun soyut bir kuramcı olması ve çeşitli olguları varsayımlarla açıklamasıdır.
- Ricardo'ya göre ekonomi biliminin temel sorunlarından biri, gelirin değişik sınıflar arasında nasıl dağıldığının temelinde bulunan yasaları saptamaktır.
- Ricardo'nun başlıca yapıtı, 1817 yılında yayımlanmış olan «Politik Ekonominin İlkeleri ve Vergilendirme» isimli çalışmasıdır.
- Bu çalışmasında, değer, dağılım ve rant kavramları üzerinde durmuştur. Smith'in aksine sadece servetin nedenini ve içeriğini değil, üretimin yarattığı değerün üretime katılanlar arasında bölüşülmesini belirleyen yasaları da araştırmıştır.
- Ricardo özellikle ücret kuramı ve gelir dağılımı teorisiyle çok ciddi tartışmalar ortaya çıkarmıştır.

Ücret Kuramı: Ricardo, eserlerinde emeği de herhangi bir mal gibi kabul etmiş, emeğin değerinin de öteki mallar gibi piyasada belirlenmesi gerekliliği görüşünü ortaya koymuştur.

- Ricardo'ya göre emeğin doğal fiyatı, işçinin yaşamasını ve aile kurabilmesini mümkün kılan fiyattır. Bu fiyat gereksinimlerin zorunlu kıldığı miktarda besin maddesi ve öteki eşyayı satın almaya olanak veren bir ücreti ifade etmektedir.
- Bir başka ifade ile «doğal ücret» işçinin fizyolojik olarak yaşamaya devam edebilme kuramıdır.
- Ücretin piyasa fiyatı, doğal fiyatının üzerinde gerçekleşirse, piyasanın işleyiş mekanizması, ücreti doğal fiyatına geri çekecektir.

- Eğer piyasa ücreti doğal düzeyin üzerinde gerçekleşirse, Bu durumda emek arzı, yani piyasa ücret düzeyinden çalışmak isteyen işçi sayısı artacak, daha yüksek bir ücret seviyesi olan piyasa ücret düzeyinden işçi çalıştırmak isteyen işverenlerin sayısı yani emek talebi azalacaktır. Bu durum emek arz fazlalığı yani işsizlik durumunu ortaya çıkaracak ve uzun dönemde ücretler düşerek piyasa yeniden doğal ücret seviyesinde dengeye gelecektir.
- Ricardo da Adam Smith gibi devletin piyasaya müdahale etmemesi gerekliliğini savunmaktadır. Dolayısıyla, piyasaya müdahale edilmez ve piyasanın işleyişi kendi haline bırakılırsa, her zaman arz ve talep dengeye gelecektir.

Gelir Dağılımı Teorisi: Ricardo'nun temel amacı gelir dağılımını belirleyen faktörleri incelemek ve rant, ücret ile karın gelecekte izleyecekleri seyri araştırmaktır. Ricardo ile iktisat biliminde «gelir dağılımı» konusu incelemeye alınmıştır.

- Ricardo'nun gelir dağılımı üzerindeki düşüncesi, ücreti rant ve kar hakkında ortaya koymuş olduğu kuramların bir ürünüdür.
- Bu üç gelirin sahipleri birbirleri ile çatışma halindedir. Ücret ve kar ele alındığında görülmektedir ki ücretlerde bir yükselme olduğunda kar oranlarında düşüş ortaya çıkacaktır. Ricardo'ya göre ücret ve kar ters orantılıdır. Kar ancak ücret düştüğü zaman yükselebilir. Ücret artınca kar azalmaya başlar. Dolayısıyla kapitalistlerin menfaatleri ile emekçinin menfaatleri uyumlu değildir.

- Kar ve ücret dışında Ricardo'nun gelir dağılımı teorisi toprak ve toprağın kullanımıyla da sıkı sıkıya ilgilidir.
- Ricardo; farklı toprakların, sahiplerine farklı gelirler sağlayacağını öne sürmüştür.
- Ricardo'ya göre rant, üstün kaliteli toprakta görülen bir gelir farkı olarak tanımlanmaktadır. Rantın ortaya çıkması, önce nüfus artış kuramına ve daha sonra da mevcut toprakta görülen azalan verimlere bağlıdır.
- İlk defa yerleşime açılan bir ülkede, nüfusa oranla zengin ve verimli topraklar bolsa rant söz konusu olmayacaktır. Çünkü böyle bir ortamda topraki, «serbest mal» statüsündedir. Ancak artan nüfus nedeniyle daha az verimli topraklar üzerinde tarım yapılmaya başlandığı zaman, rant ortaya çıkacaktır.

- Daha az verimli toprakta üretilen mallar ile verimli toprakta üretilen mallar, piyasada rekabet koşulları nedeniyle aynı fiyata satılacaktır. Dolayısıyla daha düşük verimli topraktaki üretim maliyetlerinin fazla olması ve üretimin düşük olması sonucunda karlılık da düşük olacaktır.
- Verimli topraktan elde edilen ürün miktarı ve kar payı fazla olacaktır.
- Dolayısıyla verimli topraktan elde edilen toprak geliri ile verimsiz topraktan elde edilen toprak geliri arasındaki fark, rant olarak daha verimli toprak sahibine gidecektir.

- **Thomas Robert Malthus:** Liberal okulun karamsar kanadı içerisinde yer alan Malthus, 1798 yılında yazdığı «Nüfus Üzerine Bir Deneme» isimli yapıtı ile üne kavuşmuştur. Bu yapıt, kendi çağında oldukça fazla tartışılan bir eser niteliğinde olmuştur.

- Malthus'un Nüfus Üzerine bir Deneme isimli çalışması 4 kitap şeklinde planlanmıştır.

1. Kitap: Nüfus artışı ile besin maddeleri arasındaki ilişkilere, nüfus artışına karşı koyan engellere, bu engellerin ayrıntılı bir biçimde incelenmesinden oluşmaktadır.

2. Kitap: Nüfusla ilgili inceleme ve araştırmayı Avrupa ülkelerinde sürdürmüştür.

3. Kitap: «Eşitlik Sistemlerini», yoksullar üzerinde yeni yasal düzenlemeleri ve çeşitli ekonomik sistemleri eleştirmektedir.

4. Kitap: Nüfus artışının yarattığı kötülükleri yumuşatacak yolları açıklamaktadır. Gönüllü olarak evliliğin sınırlandırılması vs.

- Nüfus ve besin maddeleri kuramı, Malthus'un rant ve nüfus üzerindeki düşünce ve kuramları ile liberal okulun önemli bir yanını oluşturmaktadır.
- Malthus'a göre dünyanın sınırlı topraklarında üretilebilecek besin maddeleri sınırlıdır ve üretilecek besin maddesi miktarı nüfus artışının çok arkasında kalacaktır.
- Özellikle Amerika'daki gözlemlerine dayanarak bir ülkenin nüfusunun yirmi beş yıl içerisinde kolaylıkla bir kat daha çoğalabileceğini; buna karşın besin maddelerinde aynı ölçütlerde bir artışın sağlanabilmesinin kolay olmadığını ileri sürmüştür.
- İnsanoğlu sınırlı bir toprakta yaşamak zorundadır. Yatırımlarla toprağın verimliliği sonsuz olarak arttırılamaz. Burada Malthus da toprağın veriminin gittikçe azalma eğiliminde olduğunu belirterek azalan verimler kuramına vurgu yapmaktadır.
- Malthus'a göre nüfus geometrik bir biçimde, besin maddeleri de aritmetik bir oranda artmaktadır.

Nüfus: 1 2 4 8 16 32 64 128 256

Besin Mad: 1 2 3 4 5 6 7 8 9

- Bu artış, Malthus'un nüfus ve besin maddeleri ile ilgili ünlü kuramıdır.
- Malthus'a göre bu şekilde bir süreç insanların geleceği ile ilgili büyük sıkıntılar barındırmaktadır.
- Dolayısıyla Malthus, nüfus artışını engellemeye yönelik uygulamaları savunmuştur.
- Malthus, evlenmeleri kısıtlamak, durdurmak yoluyla insanların daha fazla çocuk sahibi olmalarını engellemenin, insanlığın ileride çekeceği sıkıntıları durdurmak için erdemli bir davranış olacağını belirtmiştir.
- Bireyler ancak bilinçleri ve sorumluluk duyguları ile aşırı, tehlikeli nüfus çoğalmalarını önleyebilir. Böylece sefalet de önlenir.

- Malthus ayrıca toplumsal reformların, devlet yardımı ve yasal önlemlerin yoksulluğa çare olmadığını ve yoksulların sayısını arttırmaktan başka bir işe yaramadıklarını ifade etmiştir.
- Malthus'un kuramı bugünlerde, gelişmekte olan ülkeler açısından geçerliliğini korumaktadır. Kalkınmada nüfusun denetimi, aile planlaması uygulamaları ile bu kuram önemini korumaktadır.
- Ancak Malthus'un adil bölüşüm, yoksullukla mücadele gibi noktaları kuramında ele almaması, kuramın daha zayıf olarak nitelendirilmesine neden olmuştur.

Liberal Düşüncenin Sosyal Politikaya İlişkin Genel Görüşleri:

Liberal düşünce, bireylerin kendi ekonomik ve toplumsal koşullarını iyileştirmek isteği ile dolu olduklarını bunun da özgürlük içinde gerçekleşebileceğini ileri sürmüştür. Bu özgürlük ortamını oluşturmak için ekonomik yaşamı serbest bırakmak, rekabeti engellememek, gümrük duvarlarını ve tekelleri kaldırmak, girişim serbestliğine sınırlar koymamak gerekir. Bunun yanı sıra toplumsal yaşamı ve ayrıca da işçi işveren ilişkilerini de devlet müdahalesinden uzak tutmak gerekmektedir.

Bu bağlamda liberal düşüncenin sosyal politikaya ilişkin görüşleri şu başlıklar altında incelenebilir. Liberallere göre:

- 1) Çalışma özgürlüğü, sözleşme serbestisinin oluşması için gereklidir. Taraflar arasında yapılacak sözleşmenin koşullarına devletin müdahale etmemesi gerekmektedir.
- 2) Emek ile sermaye arasındaki ilişkilere yön vermek isteyen sosyal mevzuatı kabul etmemek gerekir. Bu mevzuat zora dayanır. Aslında devlet de bu müdahalelerinde daima beceriksiz kalmaktadır.

3) Kadın ve çocukların çalışmasına yönelik müdahaleler zararlıdır. Bu müdahaleleri ancak aile reisi yapabilir. Bu bağlamda bu tarz müdahaleler aile yapısını bozmaktadır.

4) Rekabet serbestliği ve özgürlüğü bünyesinde kişilerin çalışma hakkı için mücadeleleri mümkündür. Bu noktada toplumsal politika düşünceleri ve nedenleri ile devletin ekonomik ve sosyal yaşama karışma hakkı var mıdır? Bazı liberaller bunun yararlı olabileceğini savunmuşlardır. Zira daha adil bir dağılım nihai olarak kişilerin gelirlerini arttıracak, bu durum daha fazla tüketim eğilimine, sonuç olarak da daha fazla üretim yapılmasına sebep olarak ekonomiye fayda sağlayacaktır.

- Liberal düşüncenin devlet müdahalesine ve toplumsal politikaya yönelik katı tutumu, zaman içerisinde nispeten yumuşamıştır.
- Liberal düşünürlerin bir kısmı daha iyi toplumsal koşullar için devlet müdahalesini kabul etmiştir. İşçi sınıfının sömürülmesi, zamanla devletin sömürü karşısında tarafsız kalmaması gerektiği düşüncesini doğurmuştur.
- Liberal düşünce içerisinde «sosyal politika» uygulamalarına yönelik bu değişimlerin temelinde, diğer düşünce yapılarının ve liberalizme yönelik eleştirilerin olduğu söylenebilir.